

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Maďarsko od pádu železné opony k nástupu orbánismu

Vypracoval: Michal Běhounek
Vedoucí práce: PhDr. Roman Míčka, Th.D., Ph.D.

České Budějovice 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předkládanou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Podpis

Poděkování

Touto cestou bych chtěl poděkovat svému vedoucímu práce PhDr. Romanu Míčkovi, Th.D., Ph.D. za jeho profesionální přístup, cenné informace a celkové vedení mé bakalářské práce.

Také bych chtěl tímto poděkovat mé rodině, přítelkyni a přátelům, kteří mi poskytovali po celou dobu vytváření této práce podporu.

Anotace

Bakalářská práce má za cíl sledování politického vývoje a směřování Maďarska po pádu železné opony až po nynější dobu. Práce nás seznámí s nejzásadnějšími politickými událostmi a vývojem tamějších politických poměrů od roku 1989 až po současný stav politické situace, kdy dále bude pojednávat o osobnosti a samotném vlivu Viktora Orbána na maďarskou politiku. Následně práce představí posun politického smýšlení a vývoj demokracie v Maďarsku na indexech demokracie a spojí jej do kontextu s historickými událostmi. Spolu s tím popíše postupnou přeměnu z liberálně demokratického státu na pomyslnou novou formu politického režimu, který se v Maďarsku postupem let utváří.

Klíčová slova:

Maďarsko, socialismus, Fidesz, Viktor Orbán, populismus, vývoj demokracie, politický režim

Abstract

The bachelor thesis aims to trace the political development and trajectory of Hungary from the fall of the Iron Curtain to the present day. The thesis will acquaint readers with the most significant political events and the evolution of political conditions there from 1989 to the current state of political affairs. It will then delve into the personality and impact of Viktor Orbán on Hungarian politics. Subsequently, the thesis will present the shift in political thinking and the development of democracy in Hungary using democracy indices, contextualizing them with historical events. Alongside this, it will describe the gradual transformation from a liberal democratic state to a hypothetical new form of political regime emerging in Hungary over the years.

Keywords:

Hungary, socialism, Fidesz, Viktor Orbán, populism, development of democracy, political regime

Obsah

Úvod	8
1. Konec socialismu a postupná demokratizace Maďarska.....	10
1.1 Postupný přechod Maďarska k demokracii v letech 1988–1989	10
1.2 Maďarská politická scéna v průběhu 90. let	11
1.3 Parlamentní volby 1994 a návrat socialistické vlády	12
1.4 Ekonomická transformace a reformy (1994–1998).....	13
2. Nástup moci Fideszu a Viktora Orbána	15
2.1 Fidesz a jeho začátky (1998–2002).....	15
2.2 Vzestupy a pády Fideszu (1998–2002).....	15
3. Maďarská politika v letech 2002–2010	18
3.1 Vláda liberálních socialistů (2002–2006).....	18
3.2 Začátek ekonomické krize (2006–2010)	18
3.3 Změna politického rozložení a nástup populismu	19
4. Období vlády Fideszu: 2010–současnost.....	21
4.1 Maďarsko v letech 2010 až 2014.....	21
4.2 Evropská migrační krize – 2015	22
4.3 Maďarsko v letech 2018 až 2019	23
4.4 Covidová pandemie v Maďarsku	24
4.5 Maďarsko do roku 2024	25
4.6 Kdo je vlastně Viktor Orbán?	26
4.6.1 Viktor Orbán očima příznivců	27
4.6.2 Viktor Orbán očima odpůrců	28
5. Maďarsko a demokracie	30
5.1 Odklon od demokracie.....	30
5.2 Vývoj demokracie v Maďarsku od roku 1989 do roku 2024	31
5.2.1 Populismus	34

5.2.2 Zklamání z demokracie po pádu socialismu	35
5.2.3 Viktor Orbán a neliberální demokracie	36
5.3 Hybridní režim	37
5.4 „Orbánismus“	38
Závěr	41
Seznam použitých zdrojů a literatury	43

Úvod

Když jsem začal přemýšlet, o jakém tématu budu svou bakalářskou práci sepsávat, hned od začátku mě lákala představa zmapování politického vývoje nějaké naší sousední země po pádu socialistického režimu. Volil jsem proto mezi zeměmi, které nám jsou politicky i vzdálenostně nejbližší. Nakonec jsem zvolil Maďarsko, které je společně s naší Českou republikou, Slovenskou republikou a Polskou republikou členem Visegrádské čtyřky i Evropské unie.

Maďarsko jsem si zvolil především z důvodu osobní zvědavosti. O Maďarsku, a především o jejím premiérovi Orbánovi, slyšíme v našich médiích velmi frekventovaně, často v ne příliš lichotivém světle. O to víc mě zajímalo, proč maďarská politická situace vyvolává takovou vlnu kritiky, a to nejen od českých médií, ale jak se později dozvíme, i z Evropského parlamentu a od celosvětově uznávaných politologů.

Celkově jsem zpracování tohoto tématu pojal jako historickou sondu, která by se měla zaměřit na vývoj maďarské politiky, zdejších politických poměrů a celkového politického směřování Maďarska, a to od roku 1989 až po současnost. Pro co nejpřesnější vypracování a pochopení politického vývoje v Maďarsku, bude v práci pracováno se dvěma indexy demokracie, jejichž data budou porovnávány a kladeny do kontextu s historickými událostmi. Mezi tyto indexy demokracie patří v první řadě Bertelsmannův transformační index, který bude v této práci stěžejní, a který bude následován a porovnáván s Indexem demokracie od britského deníku *The Economist*. Pomocí těchto indexů a historického kontextu se pokusíme odpovědět v této práci na jednu z primárních otázek, kterou bakalářská práce bude zkoumat. Tou je otázka: „Jak se po pádu socialistického režimu vyvíjela demokracie v Maďarsku, a jak tím byl ovlivněn stav a podoba zdejšího politického režimu?“.

Práce je rozdělena celkem do 5 hlavních kapitol. Úvodní kapitola nás nejprve seznámí s postupným přechodem Maďarska k demokracii, a to poté, co v zemi postupně končil socialistický režim. Zde se zaměříme především na popis nově vznikajícího demokratického politického režimu, vznik nových politických subjektů a první svobodné volby v zemi.

Následující kapitola nám představí politickou stranu Fidesz, a jejího předsedu, pozdějšího premiéra Viktora Orbána, kteří mají dodnes na vývoj maďarské politiky

značný vliv. Poukážeme zde na jejich začátky, a to ještě v dobách před koncem socialismu, a na jejich první funkční období v čele Maďarska.

Ve třetí kapitole prozkoumáme opětovný návrat socialistických stran do vedení Maďarska, které se vrátily po třetích svobodných volbách zpět k moci. Dále si v této kapitole uvedeme problémy, se kterými se nově vzniklá socialistická vláda musela potýkat. Těmi byly zejména ekonomická krize v letech 2006–2010, a posléze s tím spojený nástup populismu.

Čtvrtá kapitola bude pojednávat o období mezi roky 2010 až 2024, kdy se v Maďarsku po jejich znovuzvolení po celou dobu u moci drží, v tu dobu již zreformovaná, strana Fidesz s premiérem Viktorem Orbánem. Poukážeme zde na ty nejdůležitější události, které v tomto časovém horizontu nejvíce ovlivnily maďarskou politiku. Mezi ně patří vytvoření nové ústavy a přetvoření volebního zákona, zvládnutí migrační krize v roce 2015, covidová pandemie a v neposlední řadě různé politické skandály. Kapitola nám také poskytne pohled na osobnost a politické jednání premiéra Viktora Orbána.

V páté, a pro naši práci stěžejní, kapitole se pomocí Bertelsmannova transformačního indexu, Indexu demokracie od deníku *The Economist* a historických reálií pokusíme pomocí získaných dat zmapovat a popsat vývoj demokracie v Maďarsku od roku 1989 po současnost, tímto si zodpovíme na první ze dvou hlavních otázek této práce. Výstup z grafů následně ještě využijeme pro zodpovězení druhé otázky, kdy budeme dále pracovat s možnými faktory ohrožujícími maďarskou demokracii. Mezi tyto faktory zahrneme populismus, zklamání občanů z demokracie a formu neliberální demokracie uskutečňovanou Viktorem Orbánem. Popíšeme zde také hybridní režim, za který je Maďarsko často označované. Díky těmto ukazatelům na konci práce budeme moci popsat stav a podobu politického režimu, v jakém se Maďarsko poslední roky nachází.

Bakalářská práce čerpá zejména z historických a politologických publikací, stanovisek a usnesení Evropského parlamentu, dat od mezinárodních organizací, odborných internetových článků a zpráv. Při zpracování práce bude využíván hlavně popisný přístup.

1. Konec socialismu a postupná demokratizace

Maďarska

1.1 Postupný přechod Maďarska k demokracii v letech 1988–1989

Ještě před samotným pádem železné opony se v průběhu let 1988–1989 začaly v Maďarské republice prosazovat požadavky vedoucí k odstranění mocenského monopolu Maďarské socialistické dělnické strany (MSZMP). Postupně zde docházelo k získávání svobod, demokratických hodnot a práv pro běžné občany. K tomu všemu napomáhala zejména obnovená činnost Nezávislé maloroľnícké strany (FKGP), Sociálně demokratické strany Maďarska (MSZDP) či Křesťanskodemokratické lidové strany (KDNP). (Strmiska, 2005, s. 485)

Dle očekávání by se daly zásluhy nejvíce připisovat opozičním stranám, stěžejní byla však i role samotné strany MSZMP, která postupně měnila své vnitrostranické postavení k demokratizaci země a k postupnému přebudování režimu. Největší zásluhu mělo zejména většinově reformně orientované křídlo strany, které na stranickém sjezdu 6.–10. října 1989 uspělo v proměně strany směrem k sociální demokracii. MSZMP byla postupně zcela rozpuštěna. Nově byla založena Maďarská socialistická strana (MSZP), složena zejména reformně orientovaným křídlem již zmíněné strany MSZMP. (Benda, 2002, s. 166–168)

Po rozpuštění strany zde však byla stále řada členů, kteří se s reformním křídlem nedokázali ztotožnit a jen tak z politiky po zrušení MSZMP nezmizeli (Strmiska, 2005, s. 485). Jak uvádí Strmiska: „*Ortodoxní křídlo s transformací nesouhlasilo a založilo vlastní stranu, která si zachovala původní název a v roce 1993 se pak přejmenovala na Dělnickou stranu.*“ (Strmiska, 2005, s. 485) I přes nové jméno či nepatrně změněný program toto politické uskupení nezískalo doposud řádné zastoupení v maďarském parlamentu (Hungarian National Assembly, 2022).

Politická situace se během podzimu roku 1989 začala stále více krystalizovat. Stále častěji probíhala jednání spojené opozice a MSZMP (jednání pojmenována jako tzv. Národní kulatý stůl). Všechna tato jednání Národního kulatého stolu vyústila v drastickou proměnu podmínek pro fungování politických stran. K nejdůležitějším změnám došlo na říjnových parlamentních zasedáních (16. 10.–20. 10.), kdy se změnila samotná legislativa. Tato změna s sebou přinesla jak možnost politické plurality

v Maďarsku, tak první přímou volbu prezidenta. (Benda, 2002, s. 168–169; Benda, 1998, s. 366–367)

Právě díky změnám v legislativě se politické soupeření v Maďarsku neutvářelo pouze ze soupeření komunistických a antikomunistických stran. Strany se naopak mohly začít orientovat podle historicko-politických opcí. Na straně jedné se nacházelo spektrum politické moci lidové s křesťanskou, národní a konzervativní orientací, které bylo ztělesňováno Maďarským demokratickým fórem (MDF). Druhá strana představovala spektrum moci liberální, reprezentované Svazem svobodných demokratů (SZDSZ). Tato dvě politická uskupení byla největšími politickými uskupeními a silami zejména v roce 1990. (Strmiska, 2005, s. 486)

1.2 Maďarská politická scéna v průběhu 90. let

V květnu 1990 se konaly první parlamentní volby, kde největší podporu získaly populistické, středo-pravicové a liberální strany. MDF dosáhlo výrazné většiny s 43 % hlasů, následovali Svobodní demokraté, kteří získali 24 % hlasů. Pod vedením premiéra Józsefa Antalla vytvořilo MDF středo-pravicovou koaliční vládu s 60% převahou v parlamentu. Spolu s MDF se vláda skládala ze strany Nezávislých živnostníků (FKGP) a Křesťansko-demokratické lidové strany (KDNP). (Kucer, 2008)

Antalovo funkční období nemělo však dlouhého trvání, jelikož zemřel v prosinci 1993. Jeho nástupcem na postu ministerského předsedy Maďarska se tedy stal Péter Borrosse. Během Borrosseho vlády dosáhlo Maďarsko fungující parlamentní demokracie a byly položeny základy svobodného trhu. Ani zde se ovšem neobešlo vše bez chybných kroků či změn, které postupem času vedly ke zhoršení životních podmínek a úrovně mnoha občanů. (Kucer, 2008)

Pod pojmem “chybné kroky“ či „zhoršení životních podmínek“ si lze představit mnohé. Proto je nutné uvést i pár příkladů, které udělaly první svobodně zvolenou nesocialistickou vládu ke konci jejího období tak nepopulární. Jako jakési zadostiučinění a snahu o nastartování kapitalistického ekonomického systému se vláda snažila co nejrychleji reprivatizovat a kompenzovat majetek, který byl během socialistické vlády lidem v Maďarsku odebrán. Stát přesvědčen o tom, že se ekonomika rozeběhne v rukou lidí rychle, a možná i pomůže snížit státní dluh, se snažil celý proces co nejvíce

zjednodušit a urychlit, ale i po předání do rukou lidu kýžený výsledek nenastal. Naopak se situace vyvinula tak, že sociální rozdíly mezi obyvateli rostly stále rychleji. (VoksCentrum, 2007)

Tím však kroky vedoucí k nespokojenosti s vládou nekončily, jak uvádí maďarský Institut politických dějin: „*Na konci října 1990 na protest proti 65% zdražení benzínu blokáda taxi ochromila na tři dny dopravu na veřejných komunikacích v hlavním městě i v zemi.*“ (VoksCentrum, 2007) Právě enormní zdražení pohonných hmot byl jeden z prvotních velkých kroků, který nově vzniklé vládě na oblíbenosti nepřidal. Faktorů, které zapříčinily neoblíbenost, bylo však více: „*Veřejným míněním otráslly politické debaty o stavbě akvaduktu Bős-Nagymaros, odvolání prezidentů rozhlasu a televize – kteří byli jmenováni již za Antalovy vlády.*“ (VoksCentrum, 2007) Dalším z faktorů nelibosti a nedůvěry byla jistě smrt premiéra Antalla, která přinesla v očích mnoha občanů pocit nejistoty (Kucer, 2008).

1.3 Parlamentní volby 1994 a návrat socialistické vlády

Po řádném vypršení mandátů Borrosseho vlády se roku 1994 nachýlily v Maďarsku v pořadí již druhé svobodné volby. A volby to byly vskutku “průlomové“. (Wittenberg, 2006, s. 139) Dle Kucera: „*Volby v květnu 1994, jasně zvítězili socialisté. Začali se soustředit na ekonomické otázky a otázky životního standartu, který od roku 1990 klesal. Obrat voličů sice odsunul středo-pravicovou koalici, ale zároveň lidé odmítli jak levicové, tak pravicové extremisty.*“ (Kucer, 2008)

Nejspíše kvůli nespokojenosti a chybám vlády předchozí, teprve pět let po pádu socialismu, občané Maďarska volili dobrovolně stranu MSZP s drtivým vítězstvím celých 54 %, což bylo přepočteno na 209 mandátů (Wittenberg, 2006, s. 139). Ostatní politické strany už takový úspěch neměly, druhou nejsilnější stranou tehdejších voleb se stala SZDSZ, které se podařilo získat 69 mandátů, dále pak následovala strana MDF, která utrpěla drtivou porážku, jelikož získala pouhých 38 mandátů. Další strany již nepřekročily počet mandátů nad 25. Mezi tyto strany patřila například strana Fidesz. MSZP si své již tak drtivé vítězství potvrdilo tím, že sestavilo vládu s druhou nejsilnější stranou SZDSZ. (Pražák, 2005, s. 108)

Právě spojením těchto dvou na první pohled nesourodých politických subjektů vznikla na jaře roku 1994 nová sociálně-liberální vláda v čele s Gyulou Hornem (Strmiska 2005, s. 487). *“Přestože se nejednalo o programově blízké subjekty a již samotné vytváření koaliční vlády bylo velmi složitým procesem, byla to vláda schopna zahájit program nezbytných ekonomických reforem.”* (Fiala; Herbut, 2003, s. 76–77)

1.4 Ekonomická transformace a reformy (1994–1998)

Nově vzniklá vláda, která měla díky dvoutřetinové většině v parlamentu velmi dobrou výchozí pozici, začala již od začátku svého funkčního období podnikat velmi razantní kroky a úsporná opatření, které měly v zemi opět nastartovat a stabilizovat státní hospodářství. Hlavním představitelem této ekonomické změny v Maďarsku se stal ministr financí Lajos Bokros. Stabilizaci státního hospodářství mělo dle ministra Bokrose přinést hned několik ekonomických opatření, a to zejména omezení státních výdajů, omezení domácí spotřeby a zefektivnění privatizace, a to především díky zahraničním zdrojům. Původní plán těchto restrikcí byl takový, že by se měl snížit schodek státního rozpočtu až o 170 miliard forintů. Tento cíl se sice splnit nepodařilo, ale již v roce 1996, kdy nastoupil nový ministr financí Péter Medgyessy, byly vidět pozitivní ekonomické výsledky. Finance se postupně začaly stabilizovat a privatizace byla též úspěšná. I přes tyto dílčí úspěchy velká část maďarských obyvatel spokojená nebyla, zejména kvůli výši reálné hodnoty výdělků, která byla v porovnání s rokem 1989 zhruba o 20 % nižší. (Pražák, 2005, s. 108)

Nízká životní úroveň spolu s přísnými ekonomickými opatřeními zažehla v občanech Maďarska silnou nespokojenost. Proti těmto opatřením se konalo postupně mnoho stávek a protestů, a to zejména u zemědělců a příslušných výrobců zemědělského vybavení. Vláda se snažila vždy přijít s včasným řešením protestů a během roku 1997 se zdálo, že se jak spokojenost občanů, tak ekonomická situace výrazně zlepšila a stabilizovala. Opozice však tyto na první pohled nejvíce viditelné ekonomické jevy a problémy, které se přímo dotýkaly voličů, využívala hojně jako hlavní sílu v kampani do dalších voleb. (VoksCentrum, 2007)

V květnu roku 1998 málokdo čekal, že by se rozestavení sil v tamní politice mělo nějak zásadně změnit. Vláda svou kampaň stavěla na svých úspěších v ekonomickém sektoru a celkové ekonomické stabilizaci. Tato kampaň však nejvíce cílila především na lidi z větších měst. Kdežto opozice, a to zejména strana Fidesz, se zaměřovala na hlasy občanů z řad vesničanů a rolnictva. I když se tato taktika nezdála na první pohled zcela účinná, na konci přinesla opozici vítězství. (Pražák, 2005, s. 109)

V prvním kole květnových voleb totiž ještě vše nasvědčovalo vítězství socialistů, v čele se stranou MSZP, druhé kolo však zcela obrátilo miský vah. Do vedení se dostal Fidesz, a to právě díky hlasům od občanů z venkova. S celkovým vítězstvím 148 mandátů ku 138 mandátům socialistů se Fidesz zapsal velmi výrazně do politické mapy Maďarska, kde až na období v opozici v letech 2002 až 2010 působí jako jedna z hlavních politických sil v zemi dodnes. (Pražák, 2005, s. 109)

2. Nástup moci Fideszu a Viktora Orbána

2.1 Fidesz a jeho začátky (1998–2002)

Samotná historie strany sahá až do roku 1988: „*Fidesz byl založen mladými intelektuály a studenty 30. března 1988 a o rok později byl zaregistrován jako mládežnická organizace. Teprve v dubnu 1993 došlo k transformaci organizační struktury volného hnutí v klasickou politickou stranu.*“ (Strmiska, 2005, s. 492) Strana se nejdříve jmenovala Maďarská občanská unie (Balík, 2023, s. 5). Teprve v roce 1995 dostala název, který známe dodnes – Fidesz, což je zkratka pro název *Fiatal Demokraták Szövetsége*, který do češtiny můžeme přeložit jako Strana mladých demokratů (Strmiska, 2005, s. 492).

Fidesz už od počátku prosazoval ve svých programech liberalismus (Balík, 2023, s. 6). Taktéž dle Strmisky prosazovali názory, kde: „*Strana klade důraz na rodinu a její harmonický vývoj, čemuž by měla odpovídat fiskální a daňová politika státu.*“ (Strmiska, 2005, s. 492) Názory a obecně směr, kterým se Fidesz vydal, se jevil v prvních svobodných volbách roku 1990 úspěšný. Se ziskem 21 mandátů v maďarském parlamentu se zdálo, že se straně bude dařit i do budoucna. V roce 1994 však přišlo překvapení. Se ziskem pouhých 7 % ve volbách a obdobným počtem mandátů se jevílo, že Fidesz jako strana začala stagnovat, nepřitáhla nové voliče. Nebýt Viktora Orbána, který nastoupil roku 1993 jako nový předseda strany, možná by Fidesz stagnoval i nadále, nebo dokonce upadal. Orbán však po neuspokojivých výsledcích těchto voleb začal podnikat určité kroky vedoucí k přilákání nových voličů. (Balík, 2023, s. 6)

2.2 Vzestupy a pády Fideszu (1998–2002)

Kroky, kterými chtěl Viktor Orbán jako předseda dosáhnout lepších výsledků ve volbách, byly pro stranu doslova inovativní a vymezily politiku Fideszu až do dnešních dní. Nejprve Orbán stranu pomalu přeměňoval od liberalismu spíše směrem k národně-konzervativnímu smýšlení. (Balík, 2023, s. 6) Jak také ve své publikaci zdůrazňuje: „*Od té doby vystupoval Orbán mnohem více jako nacionalista, například prohlásil, že se – stejně jako József Antall – chce stát premiérem 15 milionů Maďarů. Orbán tedy začal obhajovat zájmy všech Maďarů.*“ (Balík, 2023, s. 6) Náhlá přeměna ideologie strany i samotný fakt, že Fidesz ve volbách 1998 byl jediný pravicový subjekt bránící zájmy

celého Maďarska, dopomohly straně k vítězství. Orbán se tak stal do roku 2002 maďarským premiérem. (Balík, 2023, s. 6)

Co se týče složení stran, které tvořily vládu s Fideszem, Strmiska uvádí: „*Jejími koaličními partnery byla FKGP a MDF.*“ (Strmiska, 2005, s. 492) Během vládnutí této koalice v čele s Fideszem došlo v Maďarsku k mnohým změnám: “*Po celou dobu jeho vlády se úspěšně rozvíjela ekonomika, snížila se nezaměstnanost a vzrostla spotřeba obyvatelstva.*“ (Balík, 2023, s. 6) Sulovská zmiňuje také to, že: „*Vláda zrušila či omezila některá z nejdřsnějších opatření v sociální oblasti, na druhou stranu dbala i rozpočtové odpovědnosti (zadlužení kleslo na nejnižší hodnotu 55 procent HDP v roce 2001).*“ (Sulovská, 2020)

Sviták (2022) ve své publikaci uvádí, že vláda v čele s Orbánem se během jejich prvního čtyřletého mandátu postarala o to, aby Maďarsko roku 1999 vstoupilo do NATO (North Atlantic Treaty Organization, 2024). Postupně také budovala půdu pro přijetí do Evropské Unie, ke kterému došlo v roce 2004 (European Union).

Ačkoliv se zdálo vše ideální, i v tuto dobu se objevily během jejich vlády celostátní problémy či různé vnitrostranické konflikty (Sulovská, 2020). “*Vláda vykazovala některé autoritativnější způsoby řízení, především ve vztahu k parlamentu, a měla vleklý konflikt s primátorem hlavního města Gáborem Demszkym.*“ (Sulovská, 2020) Právě tento konflikt se odrážel i v osobní rovině, protože Demszky a Orbán měli spory a vypjaté vztahy již od studentských let. Dalším krokem, který se voličům vládních stran nemusel líbit, bylo odstoupení Orbána v roce 2000 z funkce předsedy Fideszu. Jeho funkci od té doby převzal László Kövér. (Balík, 2023, s. 6) I přesto se mohlo zdát, že roku 2002 při dalších parlamentních volbách opět vyhraje Fidesz, a že by měl šance opět vytvořit funkční vládu. (Sulovská, 2020)

Šance na znovu sestavení vlády však byla zmařena až příliš agresivní kampaní, kdy: „*Mohutná mobilizace voličské podpory již před prvním kolem, která byla posléze ještě vystupňována před druhým kolem, sice zajistila příliv hlasů, zároveň na ni ale část voličů reagovala negativně a volila klidněji působící levici.*“ (Šedo, 2002) Kampaň slavila velký úspěch na maďarském venkově, ovšem právě působení kampaně na oblast venkova zapříčinilo masivní úbytek voličské základny z měst. Dostavil se zde zcela opačný efekt, nežli ten z roku 1998, který Fideszu umožnil jejich první vítězství ve volbách. Tehdy strana oslovila právě občany z venkova, a to jim přineslo vítězství. (Šedo, 2002)

Po druhém kole voleb se mohlo zdát, že počet získaných mandátů na vítězství by mohl stačit. „... *po do té doby nejvyhrocenější kampani v maďarských dějinách, která rozdělila společnost s nevídanou intenzitou, Fidesz těsně prohrál. Koalice Fideszu a MDF měla 188 křesel, zatímco MSZP a SZDSZ 198.*“ (Sulovská, 2020) V tu dobu nikdo netušil, že Fidesz skončí na straně opozice po dalších osm let (Balík, 2023).

3. Maďarská politika v letech 2002–2010

3.1 Vláda liberálních socialistů (2002–2006)

Vítězství koalice MSZP a SZDSZ, v čele s Péterem Medgyessym, v tu dobu vypovídalo o dobrém fungování parlamentní demokracie. Právě na tomto vítězství se potvrzovalo neustálé střídání liberálů a konzervativců ve vedení Maďarska od roku 1989. (Pražák, 2005, s. 110–111)

Pražák popisuje i další kroky nově vzniklé koaliční vlády: „*Nová vláda Pétera Medgyessyho (od 4. října 2004 Ference Gyurcsánye) se pozitivně představila pragmatičtějším postojem k otázce maďarských menšin, pokračováním visegrádské spolupráce i snahou o konečné přijetí Maďarska do Evropské unie.*“ (Pražák, 2005, s. 111) Samotné přijetí do EU nebylo tak rychlé a jednoduché, jak se zprvu očekávalo. Evropská Unie mnohdy v přístupových rozhovorech Maďarsku dle Pražáka vyčítala zejména: “*Vytkla mu nestandardní politiku vůči maďarským menšinám v sousedních zemích i postoj orgánů veřejné správy k romské populaci.*“ Pražáka (2005, s. 11) Přesto však Maďarsko 1. května 2004 do EU vstoupilo (European Union). I když ze strany opozice (zejména Fideszu) neustále zaznívala na účet vlády kritika, zejména co se týče nereálných slibů a špatného hospodaření země, MSZP a SZDSZ se podařilo v následujících parlamentních volbách roku 2006 opět zvítězit a sestavit vládu. (Balík, 2023, s. 7)

3.2 Začátek ekonomické krize (2006–2010)

Opětovně zvolená vláda v čele s premiérem Ferencem Gyurcsánym se již od začátku potýkala s pokračujícím problémem v oblasti státní ekonomiky. I když Maďarsko mělo mezi lety 1995 až 2004 vysoký růst HDP, srovnatelný s ostatními členy Visegrádské skupiny, kam spolu s Česko republikou, Polskem a Slovenskem patřilo, od roku 2005 začalo za ostatními státy ekonomicky zaostávat. Mezi největší problémy patřily nedostatečné investice státu, masivní expanzivní fiskální politika státu a nahromadění stále rostoucího vnějšího státního dluhu. Všechny tyto faktory společně už sami o sobě předznamenávaly celkovou nespokojenost občanů. Tento problém byl však završen hospodářskou krizí, která vypukla roku 2008 kvůli kolapsu amerického trhu s nemovitostmi a následnou bankovní krizí. (Valentinyi, 2012)

V Maďarsku, již takto oslabeném předešlými ekonomickými problémy, vše začalo postupně vést k celkovému poklesu ekonomických aktivit země, snížení životní úrovně obyvatelstva a velkému růstu nezaměstnanosti. Právě kvůli nezaměstnanosti byli maďarští politici nejvíce kritizováni. Podle tehdejších expertů by navýšení zaměstnanosti způsobilo snížení už tak velkých státních důchodových výdajů, a naopak by se zvýšil a postupně dorovnal příjem i výška HDP oproti ostatním státům Visegrádské skupiny. Díky silné ekonomické nestabilitě začalo docházet v zemi k postupnému posunu v tamější politické scéně. (Valentinyi, 2012)

3.3 Změna politického rozložení a nástup populismu

Během let 2008 až 2010, kdy byla finanční krize na svém pomyslném vrcholu, mnoho opozičních stran využilo tuto příležitost, aby začaly postupně měnit rozložení politické moci v Maďarsku. Lidé upadali do stále horší finanční situace, a kvůli rychle klesající životní úrovni bylo velké procento Maďarů, kteří i v nepříznivé finanční době volili možnost úvěrů. Právě úvěry se staly hlavním pilířem pro politické rivaly vlády. Občané kvůli velkým úrokům a nezaměstnanosti mnohdy nestíhali splácet, proto začali sympatizovat s více populistickými stranami. Nejvíce známou stranou, která z finanční krize těžila, je extrémní pravicová strana Jobbik. Finanční krize de facto rozhodla ve velké míře o výsledcích parlamentních voleb v roce 2010, kdy i přes dřívější mizivé politické výsledky spojené s antisemitskými názory a nepřízní pramenící z vojenských akcí, které pořádal členové, dokázal Jobbik svými názory a návrhy řešení finanční situace přilákat voliče, kteří by je v minulosti nevolili. Celkově se dá říci, že finanční krize napomohla pravicovým stranám ke skokovému zisku hlasů. Z původních zhruba 3 % si mezi volebními roky 2006 a 2010 polepsily o cca 15 %. (Dizikes, 2022)

Nejlépe viditelné „využití“ finanční krize a celkové změny v maďarské politice můžeme pozorovat na straně Fidesz. Té se po osmi letech v opozici, kdy neustále pořádala protivládní kampaně či poukazovala na nejviditelnější chyby, konečně začaly zvedat volební preference. Od roku 2008 zahájila strana velmi agresivní kampaň, která měla dopomoci Fideszu k vítězství v dalších volbách roku 2010. Rostla jak popularita strany, tak samotného předsedy strany Viktora Orbána. Orbán dbal na to, aby Fidesz působil i z pohledu opozice velmi aktivní a viditelný. 21. března 2009, při odstoupení premiéra Gyurcsányho, se vyjadřoval jednomyslně spolu s prezidentem Sólyomem k tomu, aby

byly vypsány předčasné parlamentní volby. I přes velkou přízeň občanů a několikatisícové shromáždění před parlamentem v den, kdy se o těchto předčasných volbách rozhodovalo, jejich snaha neuspěla, a do konce volebního období byl zvolen nový premiér Gordon Bajnai. Popularita jak premiéra, tak společné vlády MSZ a SZDSZ, byla však tou dobou na minimu. (Balík, 2023, s. 7)

Vedení Fideszu s Orbánem v čele si šlo nadále za svým a hodlalo jakékoli bližící se volby již nepodcenit. Před volbami do Evropského parlamentu v roce 2009 strana alarmovala všechny své voliče i potencionální voliče a apelovala velmi přímočaře na „vlastenectví“ každého jednoho maďarského občana. (Balík, 2023, s. 7) Orbán při této kampani sklídl mezinárodní kritiku za jeho prohlášení: *„Každého Maďara, který 7. června odevzdá svůj hlas, bude s očekáváním sledovat jiný Maďar za hranicemi.“* (Balík, 2023, s. 7) I přes kritiku se kampaň stala úspěšnou. Fidesz svého hlavního soupeře MSZP porazil ve volbách v přepočtu na mandáty v poměru 16:4. Toto byl jasný signál všem, že doba vlády MSZP společně s SZDSZ se blíží ke konci. (Balík, 2023, s. 7)

4. Období vlády Fideszu: 2010–současnost

4.1 Maďarsko v letech 2010 až 2014

Rok 2010 se v Maďarsku nesl ve znamení velkých změn, minimálně při pohledu na politické dění v zemi. Parlamentní volby konané tento rok už podle předběžných průzkumů znaly svého vítěze, a tím byla po masivní kampani spojené spolu s ekonomickými neúspěchy předchozí vlády, strana Fidesz, spojená do volební koalice s křesťanskodemokratickou stranou KDNP. Dle průzkumů se tato koalice pohybovala v rozmezí 50–55 %, následovala ji strana MSZP s preferencemi 17–23 %. Realita však byla daleko překvapivější, když se Fideszu spolu s KDNP podařilo v obou kolech parlamentních voleb získat bezmála 69 %, což je celkem 263 mandátů z 386 možných. Těmito výsledky si zajistily ústavní většinu, čímž se otevřely dveře pro možnost měnit ústavní zákony. Koalice mohla reformovat tamní ekonomiku, ale především získala přístup k možným změnám státního aparátu. Ihned po Orbánově zvolení do funkce ministerského předsedy Maďarska, které se konalo 29.5. 2010, se začaly podnikat razantní kroky, kterými se postupně začaly měnit již dříve zmíněné ústavní zákony a státní aparát. (Balík, 2023, s. 8)

Sviták ve svém článku popisuje, že jako jedno z prvních větších rozhodnutí Orbánova vláda: „... *napsala novou ústavu i nový volební zákon – ten zvýhodňuje velké strany.*“ (Sviták, 2022) Těmito rozhodnutími změnila například to, že v příštích parlamentních volbách už nebude volen původní počet 386 poslanců, ale že se počet poslanců zredukuje na 199. Další výraznou změnou v nové podobě maďarské ústavy byla změna samotného názvu státu, kdy se z původního názvu Maďarská republika stalo jen Maďarsko. V tu dobu začala sílit kritika jak ze strany opozice, složené zejména z MSZP a Jobbiku, tak z Evropské komise. Velká kritika se snášela zejména na samotné vedení státu, kde se podle kritiků začal v řízení ať už soukromých sektorů, státního aparátů, nebo všech médií, objevovat prvek autoritářství a vyšší vládní kontroly nad těmito subjekty. Kritizovány byly také nacionalistické prvky v nové ústavě. (Balík, 2023, s. 7)

„*Mnoho korupčních akcí se odehrálo zcela legálním způsobem. Orbán změnil strukturu agentury pro veřejné zakázky, která rozděluje státní peníze a kterou teď ovládají jeho lidé.*“ (Sviták, 2022) Přesně takto shrnuje politoložka Kim L. Scheppelová situaci, která se v Maďarsku odehrávala. Fidesz, který je daleko více kritizován než jeho koaliční partner KDNP, se podle ní, ale i mnoha jiných politiků či expertů, postupně snažil

všechny úřady, instituce a média obsadit svými lidmi, aby bylo vše pevně pod kontrolou. To způsobilo jak nevoli opozice, tak nevoli občanů. Z důvodu obsazení nejdůležitějších míst ve státě lidmi podporujícími vládu byla jakákoliv snaha o změnu nebo stížnost veskrze marná. Právě tato skutečnost postupně eskalovala v masivní odliv Maďarů ze země. Experti se domnívají, že se jednalo zhruba o 800 tisíc obyvatel. (Sviták, 2022)

I přes silnou kritiku, odliv značné části obyvatel, a sílící nespokojenost mezi občany, se v parlamentních volbách v roce 2014 nic nezměnilo. Koalice Fidesz-KDNP jasně zvítězila s výsledkem 44,5 % všech hlasů. (Mudde, 2014) Jak již bylo v této práci zmíněno, od minulých voleb byl uzákoněn nový systém přepočtu volebních výsledků, které autor Mudde vysvětluje takto: „*Většina křesel, 106, je volena jako jednočlenné obvody, zatímco zbývajících 93 je rozděleno proporcionálně hlasováním o krajské kandidátce s celostátní hranicí 5 procent.*“ (Mudde, 2014) Díky tomuto přepočtu, spolu s nižším celkovým počtem volených poslanců, se tento výsledek přepočítal na celkový zisk 66,8 % poslaneckých mandátů. Na druhém místě v těchto volbách skončila koalice UNITY se ziskem zhruba 25 % hlasů, následovaná stranou Jobbik, která získala zhruba 21 % hlasů. (Mudde, 2014)

4.2 Evropská migrační krize – 2015

Po suverénním vítězství se vláda v čele s Fideszem opět ujala moci na další 4 roky. Necelý rok po zvolení nové vlády se však Maďarsko začalo potýkat s novou hrozbou, kterou byl masivní příliv nelegálních uprchlíků. Právě v roce 2015 zasáhla celou Evropskou unií silná migrační vlna, přičemž z dnešního pohledu zpětně víme, že se během jednoho roku jednalo zhruba o 1 milion utečenců, kteří prchali ze zemí jako Irák, Afghánistán a z různých zemí Afriky. Jednalo se zkrátka o země, kde probíhala válka a kde vládly teroristické organizace. Jejich cílem se stala právě Evropa, nejvíce státy Španělsko, Německo a Francie. (Stein, 2020) Ty nejvíce frekventované trasy, kterými se dostávali uprchlíci do Evropy, byly: „*‘Balkánská‘ směrem z Turecka přes Řecko, kterou v roce 2015 využilo dle UNHCR zhruba 70 procent všech běženců. Dále pak ‘Středomořská‘ do Itálie a do třetice ‘Západní‘ do Španělska a Francie, které se staly vytíženějšími až po roce 2016.*“ (Stein, 2020) První zmiňovaná trasa, tedy Balkánská, vedla směrem přes Maďarsko. Zde však neprobíhal transfer uprchlíků do dalších zemí ani dle představ samotných uprchlíků, ani dle představ Evropské unie. (Stein, 2020)

Maďarský premiér Orbán silně nesouhlasil s migračními kvótami Evropské unie a zejména s návrhem na přerozdělování uprchlíků mezi zeměmi EU. Vláda v čele s Orbánem proto začala zřizovat na Maďarsko-Srbských hranicích oplocení, které mělo zamezit v další migraci nelegálních uprchlíků, kteří migrovali přes již zmíněnou Balkánskou trasu. (Sviták, 2022). „*Orbánova vláda u hranic zřídila tranzitní zóny a záchytná centra.*“ (Sviták, 2022) Tím vyvstal problém těch uprchlíků, kteří se již na území Maďarska nacházeli. Vláda totiž kvůli jejich extrémnímu přílivu do země nechala uzavřít hranice. Na území jich zůstalo zhruba 180 tisíc a museli požádat o dočasný azyl. Ne však podle pravidel EU, ale těch, které si určilo samotné Maďarsko. Po znovuotevření hranic a rozvolnění pohybu však valná část z nich odcestovala, a to převážně do Německa a Španělska. (Stein, 2020)

Tento postup vlády při zvládnutí této krize způsobil rozkol mezi samotným Orbánem a Evropskou komisí. Komise nesouhlasila s nedodržením dohod EU, a to zejména při přerozdělování uprchlíků mezi země. Na druhou stranu, tento postup získal značnou podporu silně pravicových stran v Evropě, spolu s ostatními členy Visegrádské skupiny. Narůstající popularitu zaznamenala vláda i na domácí scéně, kde mnoho voličů mělo Orbána za hrdinu, který bránil maďarské hodnoty před vpádem cizích kultur. (Sviták, 2022)

4.3 Maďarsko v letech 2018 až 2019

Před dalšími volbami, které se měly konat roku 2018, byla právě migrační krize v Maďarsku politické téma číslo jedna. Toto téma nebylo však jediné, které se diskutovalo snad ve všech předvolebních debatách. Dalším důležitým aspektem byl americký finančník George Soros, původem maďarský občan, který se stavil jako názorový opak jak strany Fidesz, tak Viktora Orbána. Soros se dle mnoha kritiků a vlády začal až příliš vměšovat do vnitřních záležitostí Maďarska, taktéž byl několikrát v kampani obviněn z toho, že už takhle korupcí nařčená média, platí skrze propagaci svých protivládních a pro-migračních názorů. (Balík, 2023, s. 43)

Fidesz vytáhl do této kampaně právě s jejich úspěchy při zvládnutí finanční krize, poukazoval také na Sorosovu snahu ovlivnit tamní volby. Na své straně měli podporu celostátních médií, kdy vláda financovala mediální kampaň na svou vlastní podporu. Mnohá zpravodajství také zcela otevřeně byla tehdejší vládě nakloněná. (Várnagy, 2022)

„Mezitím opoziční strany nedosáhly účinného poselství, které by oslovilo veřejnost. Levicové strany soupeřily o vedení opozice, ...“ (Várnagy, 2022) Opozice nedokázala za celou dobu kampaně najít žádný jednotící prvek, ani společné řešení toho, jak jít do voleb jako jeden celek. I přesto se opozici podařilo mobilizovat k volbám mnoho nevoličů, a volby roku 2018 se tak staly rekordními, kdy hlasovalo zhruba 70 % ze všech možných voličů. Právě necelistvost a roztržité opozice na jednotlivé dílčí subjekty, nakonec přinesli koalici Fidesz-KDNP opětovné vítězství se 49,6 % všech hlasů, což v přepočtu znamenalo celkové dvoutřetinové obsazení parlamentu. Dalšími v pořadí byl Jobbik, který se celou kampaň prezentoval jako středopravicová strana, který získal 19,2 %. Nejsilnějším levicovým subjektem byla koalice MSZP-PM, která získala 11,2 %. (Várnagy, 2022)

Po znovuzvolení vláda jako první věc ve svém programu začala plnit svůj propopulační program. Maďarsko čelilo již delší dobu nízké porodnosti, která začala někdy v polovině 70. let minulého století, a měla setrvačnou tendenci. (Balík, 2023, s. 43–44) Nejhuře na tom bylo Maďarsko s porodností v roce 2011, kdy podle Balíka: *„...na jednu ženu připadalo 1,23 dítěte.“* (Balík, 2023, s. 43–44) Vláda se snažila porodnost zvyšovat různými zvýhodněními, jako byly například výhodné půjčky pro rodiče s více jak třemi dětmi, odpuštění daní rodinám se čtyřmi dětmi a mnohými dalšími. Tento program nakonec způsobil kýžené zvýšení porodnosti na 1,6 dítěte na matku. Dále také pokračovala v zemi vládní koncentrace moci ve všech oblastech veřejného i soukromého života. (Balík, 2023, s. 43–44)

Roku 2019, kdy v zemi probíhaly komunální volby, zaznamenal Fidesz poprvé oslabení, a to z důvodu zesilující nespokojenosti s Orbánovou vládou. Žádná masivní shromáždění, demonstrace nebo protivládní výstupy se příliš nekonaly, ale došlo ke spojení opozice na společnou kandidátku, což ohrozilo doposud tak silné postavení koalice Fidesz-KDNP, a to hlavně z důvodu zákona zvýhodňujícího právě větší politické subjekty. Vláda však brzy začala řešit větší problém, a to příchod pandemie COVID-19. (Balík, 2023, s. 43–44)

4.4 Covidová pandemie v Maďarsku

Maďarská vláda i parlament v tu dobu reagovali na boj s pandemií tak, že přijali urychleně návrh zákona Viktora Orbána. Tento zákon spočíval v tom, že by během

nouzové situace, v tomto případě pandemie, vláda rozhodovala pomocí dekretů, které by však nově parlament nemusel každé 2 týdny schvalovat. Tímto vláda chtěla předejít obstrukcím a prezentovala toto nové uzákonění jako zrychlení a zefektivnění boje proti covidu. Toto opatření vyvolalo vlnu kritiku jak ze zahraničí, tak na domácí scéně. Kritika často zdůrazňovala, že tímto novým zákonem a zesílenými pravomocemi vlády je ohrožena samotná existence parlamentní demokracie v zemi, kdy vláda už v té době měla uzákoněný nouzový stav na dobu neurčitou, při kterém mohla ihned vydávat nařízení. Nyní zde fakt figuroval i fakt zcela absentovaného parlamentu, který nemusel díky tomuto novému zákonu zasedat vůbec, a to do odvolání. (Kejlová; Musil, 2020)

Díky silné kritice došlo i na prošetření postupů maďarské vlády, dle Balíka: „*Evropská komise však došla k závěru, že mimořádné pravomoci nebyly v rozporu s evropským právem ani demokratickými principy a maďarský parlament s 1. června 2021 usnesl na ukončení jejich platnosti.*“ (Balík, 2023, s. 9) Maďarsko bylo naopak jedním z prvních států, který zrušil zcela nouzová opatření, tím opětovně posílila i popularita vlády (Balík, 2023, s. 9).

4.5 Maďarsko do roku 2024

Koalice Fidesz-KDNP, posílena relativními úspěchy při zvládnutí covidové pandemie, opětovně zvítězila i ve volbách, které se konaly 3. dubna 2022, kde si nepatrně polepšila oproti dvěma posledním volbám do sněmovny. Koalice získala 53 % hlasů, což může být přepočteno na 133 mandátů. Opětovně si tak zajistili dvoutřetinovou ústavní většinu v poslanecké sněmovně. Dále následovala levicová koalice Semknutí, která získala 38 mandátů, Jobbikem s jeho 32 mandáty. Jako poslední strana se do maďarské sněmovny dostala strana Politika s 8 mandáty. (Vrlák, 2022)

Vítězství ve volbách přineslo v Maďarsku jak nadšení, tak opětovnou kritiku, která provází snad celé období, kdy byl Orbán u moci. V roce 2024 se v Maďarsku uskutečnily demonstrace a protesty skrze tehdy stávající prezidentku Katalinu Novákovou, která se dostala do sporu s občany poté, co udělila prezidentskou milost zástupci ředitele dětského domova. (Gričová; Sviták, 2024) Dle zpravodajství ČT24 tento muž: „... *nadřazenému pomáhal krýt jeho zneužívání deseti nezletilých chlapců.*“ (Gričová; Sviták, 2024) Tato aféra způsobila jak abdikaci prezidentky, tak samotné ohrožení pověsti Fideszu, protože Nováková je její členkou. Orbánova vláda se však snaží od této aféry co

nejvíce distancovat. (Gričová; Sviták, 2024) V únoru 2024 zvolil tamní parlament jako nástupce Novákové na prezidentský post dosavadního předsedu maďarského ústavního soudu Tamáse Sulyoka, člena strany Fidesz, který po svém zvolení ubezpečoval občany o jeho transparentnosti ve všech jeho politických krocích, a to zejména záležitostí týkajících se prezidentských milostí. (Hosenseidlová, 2024)

V poslední době je nejvíce viditelný postoj maďarské vlády, kdy nesouhlasí s jednáním lídrů EU směrem k pomoci Ukrajině, která je ve válečném stavu s Ruskem. Premiér i vláda zastávají stanovisko, že Maďarsko není s nikým ve válce, a musí v první řadě myslet na maďarské občany. (Novák, 2024) Byli proto například proti poskytnutí 50 miliard na podporu Ukrajiny, a to z důvodů, kdy: *„Obavy spočívaly v možném přesměrování eurofondů kvůli Maďarům na Ukrajinu a obavách z příliš dlouhého a nekontrolovaného poskytování finanční pomoci Ukrajině.“* (Novák, 2024) Po mnoha vzájemných jednáních maďarská vláda přijala nabídku EU, kdy souhlasili s pomocí Ukrajině v případě, že peníze z EU určené přímo Maďarsko, nebudou součástí této pomoci (Novák, 2024).

4.6 Kdo je vlastně Viktor Orbán?

„Maloměstský rebel pomohl svrhnout zed'. Nyní je stavi.“, takto popisuje Luke Waller (2015) osobnost Viktora Orbána, muže, který je spojován nejvíce právě s maďarskou politickou stranou Fidesz a který je považován za jednoho z nejvíce kontroverzních politiků celé Evropy. Politika, který je za mnoha zásadními politickými událostmi popsán v této práci a který je bezpochyby jeden z nejvýraznějších tváří moderní politiky vůbec, je zapotřebí si zde probrat podrobněji.

Na začátek je nutné uvést alespoň základní informace z jeho biografie. Celým jménem Viktor Mihály Orbán se narodil 31. května 1963 v maďarském městě Székesfehérvár, kde spolu se dvěma sourozenci vyrůstal v rodině otce inženýra a matky logopedky. Už od mládí byl nadaný v jazycích, a vystudoval proto úspěšně roku 1981 nejprve místní Gymnázium Blanky Telekiové, poté začal studovat práva na Eötvös Loránd University, která úspěšně dostudoval roku 1987. Svou kariéru v politice započal již při své první práci na Ministerstvu zemědělství a výživy, kde pracoval zhruba dva roky. Roku 1989 obdržel od amerického miliardáře George Sorose stipendium, díky čemuž mu bylo umožněno studovat v Pembroke College v Oxfordu, avšak zde studoval zhruba jeden rok. (Bartoš,

2020) Z důvodu pádu komunistického režimu se vrátil zpět do Maďarska, kde začal svou politickou dráhu úspěšnou kandidaturou na poslance. Viktor Orbán je v současné době ženatý s právníčkou Aanikó Lévai, se kterou mají společně pět dětí. (Balík, 2023, s. 5)

Samotné pochopení postavy Viktora Orbána nebo popisování jeho osobnosti a kariéry je v mnoha ohledech obtížné. On sám je tak rozporuplnou osobností, že je skoro nemožné najít zcela objektivní zdroj, který by nezmínil minimálně jednou v textu slova jako hrdina nebo padouch. To značí jedinou věc, že Viktor Orbán je vše, jen ne nevýrazný. Pro jeho nejvěrnější vyobrazení v této práci proto bude nejlepší čerpat informace o něm z obou táborů, a to jak z tábora „uctívačů“, tak jeho odpůrců, což na Orbána poskytne více objektivní a podrobnější pohled.

4.6.1 Viktor Orbán očima příznivců

Jedním z těch, kteří se řadí mezi příznivce Viktora Orbána, je autor Stanislav Balík, který ve své knize *Bytostný vlastenec Viktor Orbán* popisuje jeho soukromý život, kariéru i osobnost velmi důkladně, proto je tato kniha jedním ze stěžejních zdrojů této práce. Avšak, autor sám ve své publikaci, i přes Orbánovu drobnou dílčí kritiku, nijak nezastihuje svůj obdiv k jeho osobě – například uvádí: „*Již deset let studuji všechny dostupné materiály o Viktoru Orbánovi, který se stal mým vzorem státníka světové úrovně.*“ (Balík, 2023, s. 7)

Nyní se dostáváme ke konkrétní charakteristice Viktora Orbána očima jednoho z těch, který zde tak představuje hledisko mnoha Orbánových příznivců. Balík ho připodobňuje v mnohém k ruskému prezidentu Putinovi, jelikož jsou podle něj oba nenáviděni „socialistickou pseudoelitou“. Orbán je však dle Balíka daleko urputnější ve vedení země k jakési vlastenecké pospolitosti. (Balík, 2023, s.4–13) Podle jeho slov: „*Viktor Orbán je tvůrcem bytostně vlastenecké ideologie, která vychází z maďarských dějin a tradic. Viktor Orbán se stal největším státníkem EU a zároveň ideologem, který je alternativou k liberálně socialistické ideologii Západu.*“ (Balík, 2023, s. 13) Balík vyzdvihuje Orbána jako zručného стратега. Dokazuje to například na využití situace a samotném řešení evropské migrační krize z roku 2015. (Balík, 2023, s.4–13) Mnohé formulace a názory v jeho publikaci zaujímají stejná stanoviska a pohledy na věc, které autor sdílí i s ostatními příznivci Orbánova stylu vedení své vlasti. Mezi tyto příznivce jeho názorů a stylu vedení se řadí například i bývalý americký prezident Donald J. Trump, který ve svých veřejných projevech vystihuje zejména Orbánovu politickou rétoriku skrze

migrační krizi, křesťanský nacionalismus, a v neposlední řadě názory na LGBTQ komunitu. (Holmes; Millman, 2024)

„Viktorův hlavní povahový rys je takový: vždy zarputile věří tomu, co je pro něj mocensky výhodné.“ (Balík, 2023, s.4–13) Přesně tato věta asi nejuvýstižnější dle autora Balíka popisuje celou Orbánovu osobnost. Podle něj se Orbán a jeho vláda nenechají nikdy odradit od svých cílů, a to ani s nesouhlasem z jiných států či zahraničních organizací. (Balík, 2023, s.4–13) Jak je také v jeho publikaci uvedeno, dle Orbána by každý správný státník, ba dokonce i občan Maďarska, měl mít na paměti těchto dvanáct pravidel úspěchu, kterými daný stát dospěje ke státní prosperitě a suverenitě:

1. Hra podle vlastních pravidel
2. Zavedení národního konzervatismu v domácího politice
3. Udržení národního zájmu v centru zahraniční politiky
4. Mít svá média
5. Odhalení záměrů protivníka
6. Uplatňování pouze hospodářské politiky, která pomáhá i nevoličům vlastní strany
7. Vymezení vůči extremismu
8. Každodenní sebevzdělávání se pomocí četby
9. Nutnost mít víru
10. Soudržnost konzervativců budování komunit
11. Budování komunit
12. Budování politických institucí

(Balík, 2023, s.4–13).

4.6.2 Viktor Orbán očima odpůrců

Následujícím zdrojem při popisu Viktora Orbána, a to z pohledu odpůrců, je článek Matěje Svitáka pojmenovaný „Orbán se pokouší budovat neliberální demokracii. Chladným u toho nechává jen málokoho“ z roku 2022, uvedený na stránkách zpravodajství České televize. V tomto článku se autor snaží vykreslit vyváženě Orbánovu osobnost a jeho politické kroky. Sviták sám není přímo autorem výroků v článku, naopak si vypůjčuje a cituje podporovatele i kritiky Viktora Orbána, a snaží se přiblížit čtenářům jak kladné, tak záporné chování, na rozdíl od mnoha jednostranných článků či autorů. My v této podkapitole využijeme především již zmíněný kritický pohled na Viktora Orbána.

Dostáváme se přímo k samotnému popisu Orbána, kde Sviták ve svém článku použil k jeho celkovému popisu přímou citaci od novináře zpravodajského webu *Politico* Luka Wallera (2015): „*Je ekonomickým populistou, který vytyčuje silnou roli státu, a zároveň společenským konzervativcem. Odvolává se na „křesťanské hodnoty“ a dává najevo své pohrdání „korupcí, sexem a násilím“ v západních společnostech. Pohrdá „liberálními elitami“, médii a chamtivými bankéři.*“ (Sviták, 2022).

Orbán je zde sice zaprvé vyobrazen jako člověk, kterého mnozí považují za „ochránce identity a tradičních hodnot“ a jehož úspěchy mnohdy sklízí mezinárodní obdiv, opomenuta však nezůstává ani jeho kritika, ani názory opačného spektra. Kritizován je zejména pro jeho nepřiliš přesvědčivé postoje k ideám, které tak horlivě propaguje. Mnoho zahraničních politiků, ale i politologů v čele s Lukem Wallerem, ho má pouze za vypočítavého pragmatika, který mění a ohýbá pravidla ku prospěchu vlastním potřebám a potřebám Fideszu. Sviták věnuje značnou část článku americké politoložce Kim Lane Scheppelové, která zde odráží asi nejvíce zaznívající a frekventovanou kritiku mířenou na Orbána. (Sviták, 2022) Podle Scheppelové: „*Orbán změnil strukturu agentury pro veřejné zakázky, která rozděluje státní peníze a kterou teď ovládají jeho lidé. Ovládá Státní kontrolní úřad. Ovládá státní zastupitelství, takže stížnosti na korupci se nikdy neřeší. Ovládá téměř všechna média, takže se o ničem z toho neinformuje,*“ (Sviták, 2022)

Zjednodušeně řečeno, podle mnoha politologů, zastoupených v tomto článku K. L. Scheppelovou, Viktor Orbán ovládl postupně během let v podstatě celé Maďarsko. Ať už ve státním sektoru, či ve velké části soukromého sektoru, je podle nich vše vedeno Orbánovými stoupenci, přičemž jeho odpůrci díky tomuto nastavení systému značně strádají a nemají pomalu žádnou možnost jakkoli se tomuto systému postavit. (Sviták, 2022)

Takto kritizován však nebyl po celou dobu jeho politické kariéry, jak již bylo zmíněno ve 3. kapitole této práce, Orbán svou kariéru začínal jako nejmladší premiér celého Maďarska a těšil se ze začátku velké popularity. Popularitu získal zejména díky jeho energickému vystupování a díky prozápadním demokratickým názorům. Během let v opozici však on sám, i Fidesz, radikálně změnili vystupování směrem k voličům, a názorově se dle expertů a sociálních výzkumů začínají postupně od demokracie odklánět, kdy je tento odklon nejvíce znatelný a viditelný od roku 2010 až doposud. (Sviták, 2022)

5. Maďarsko a demokracie

5.1 Odklon od demokracie

Psal se rok 2010, a jak již víme, Fidesz v čele s Viktorem Orbánem se ujal vedení Maďarska, které trvá až do dnešních dní. Během 14 let jejich vlády zaujímají v Maďarsku prozatím neotřesitelné postavení, zejména díky masivní podpoře při volbách, nesourodé opozici a nacionalistickému smýšlení. Toto jednání však vzbuzuje obavy o samotnou podstatu liberální demokracie v Maďarsku, potenciální nástup autoritářství a postupnou změnu politického režimu na jakousi formu hybridního režimu.

Tyto obavy byly hojně několikrát diskutované i v Evropském parlamentu, kde poslanci přijali po řadách debat a hlasování v roce 2022 takové stanovisko, kdy podle nich již Maďarsko není nadále plnohodnotnou demokracií. (News European Parliament, 2022) *„Nedostatek rozhodných kroků EU přispěl ke vzniku „hybridního režimu volební autokracie“, tedy ústavního systému, ve kterém se sice volby konají, ale chybí respekt k demokratickým normám a standardům, říkají poslanci.“* (News European Parliament, 2022) Poslanci vyzdvihovali především problémy, které přímo souvisejí s demokracií v Maďarsku a tamním dodržováním základních lidských práv, mezi něž, dle nich, především patří: *„fungování jejího ústavního a volebního systému, nezávislost soudnictví, korupce a střety zájmů a svoboda projevu, včetně plurality médií“* (News European Parliament, 2022) Evropský parlament proto uplatnil na Maďarsko několik protiopatření, která mají za úkol to, aby maďarská vláda dodržovala občanská práva a nezneužívala evropské finance na politické zneužívání právního státu. (News European Parliament, 2022)

V tento moment může vyvstat několik pro nás důležitých otázek. Co nebo kdo vlastně skutečně stojí za kritiky zmiňovaným ústupem demokracie v Maďarsku? Není možné, aby naopak vývoj maďarského politického režimu byl zcela opodstatněný trend, a Maďarům naopak může přinášet stabilitu a celkovou spokojenost? V jakém politickém režimu se Maďarsko vlastně doopravdy nachází? Na všechny tyto otázky neexistuje jednoznačná odpověď. My se však díky historickému kontextu a různým ukazatelům, kdy těmi hlavními jsou pro nás především Bertelsmannův transformační index a Index demokracie z britského deníku *The Economist*, pokusíme co nejpřesněji vystihnout všechna hlediska a faktory, která mohou ovlivňovat a utvářet maďarský politický režim.

5.2 Vývoj demokracie v Maďarsku od roku 1989 do roku 2024

Začátek tzv. liberální demokracie v Maďarsku je spojován s roky 1989 a 1990, kdy se zde uskutečnila „dojednaná revoluce“, která přinesla v Maďarsku konec komunistického režimu. Konec dosavadního režimu zde probíhal klidně, což bylo částečně způsobeno postupným rozkladem socialistické struktury během celých 80. let, společně spojeným s mezinárodním tlakem. Přechod k demokratizaci země proto probíhal hladce, a v tu dobu se stalo Maďarsko jednou z prvních a nejúspěšnějších zemí ve Střední Evropě, které taktéž šly k demokratizaci. Jak již bylo zmíněno dříve v této práci, roku 1990 nastaly v zemi první svobodné volby, naplno se rozeběhlo tržní hospodářství, dále také lidé mohli volně cestovat a měli svobodu slova. Právě tyto faktory, spolu s postupným střídáním politických stran ve vládě během let, občanskou a mediální kritikou vlády, a v neposlední řadě např. vstupem do Evropské Unie, postupně upevňovaly samotnou maďarskou demokracii. (Bozoki, 2011)

Od roku 2006 vznikaly ve světě různé agentury a nadace, které nám nyní mohou poskytnout daleko přesnější data týkající se demokracie. My proto jako stěžejní ukazatel využijeme Bertelsmannův transformační index (dále jen „BTI“), vytvořený nadací *Bertelsmann Stiftung*, který provádí od roku 2006 každé 2 roky analýzu, ve které BTI vytváří stupeň hodnocení, kdy při sběru dat: „...analyzuje transformační procesy směrem k demokracii a tržní ekonomice v mezinárodním srovnání“.¹ Tím přináší pohled na stav demokracie ze zemí celého světa. Mezi hlavní indikátory, které BTI při sběru dat zkoumá, patří: svobodné a spravedlivé volby, efektivní pravomoc vládnout, sdružovací/shromažďovací právo, svoboda projevu, rozdělení pravomocí ve státě, občanská práva a samospráva.² Index následně, po vyhodnocení všech ukazatelů, pojmenuje na základě získaného bodového hodnocení to, o jaký druh politického režimu se v dané zemi jedná viz. tabulka č.1 níže:

¹ Methodology. BTI [online]. 2022 [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://bti-project.org/en/methodology?fbclid=IwAR3w68SF7W14opf0DAkF278D1y6Yigida-BU0tYv4Lt129Dwlun1mjSbp-Y>

² Methodology. BTI [online]. 2022 [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://bti-project.org/en/methodology?fbclid=IwAR3w68SF7W14opf0DAkF278D1y6Yigida-BU0tYv4Lt129Dwlun1mjSbp-Y#Democracies%20and%20autocracies>

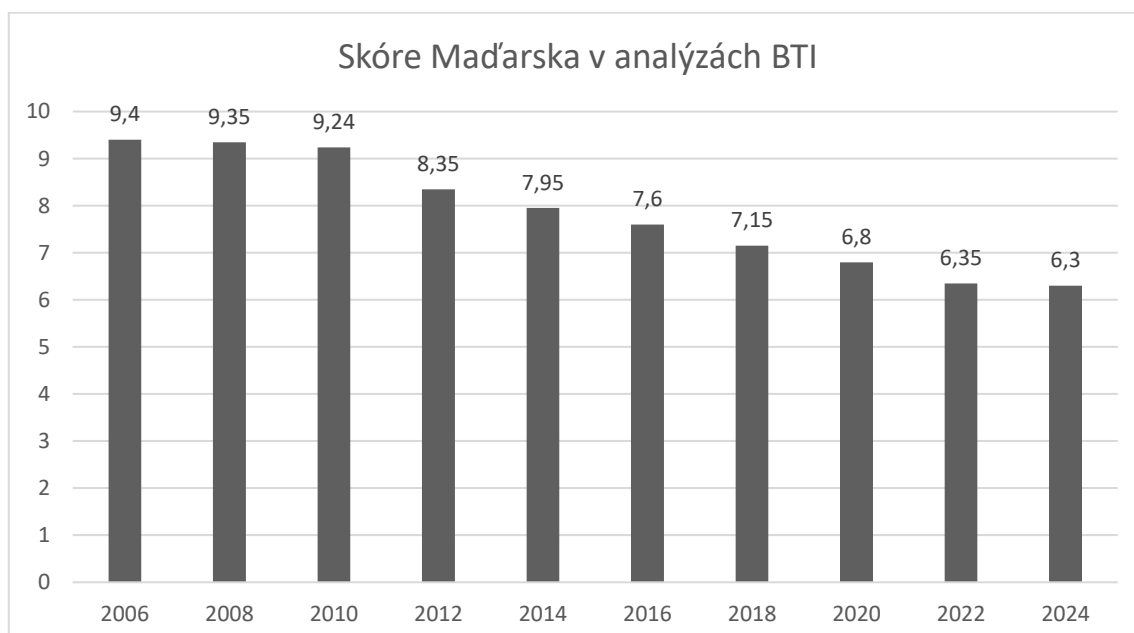
Tabulka č.1 – Typy politických režimů s následným bodovým hodnocením podle Bertelsmannova transformačního indexu

Typy politických režimu	Bodové hodnocení
Konsolidovaná demokracie	10,00 b.–8,00 b.
Nedostatečná demokracie	8,00 b.–6,00 b.
Velmi nedostatečná demokracie	<6,00 b.
Umírněná autokracie	> =4,00 b.
Striktní autokracie	<4,00 b.

(Zdroje: ³⁾)

Bodová škála vyobrazená v tabulce, kterou BTI využívá, nám v našem případě pomůže jednoduše určit, o jaký konkrétní režim se v Maďarsku tedy jedná. Pro možné pozorování vývoje a pojmenování režimu využijeme výsledná data z analýz od roku 2006 do posledního měření roku z 2024 viz. graf č.1:

Graf č.1 – Vývoj demokracie v Maďarsku pomocí bodového hodnocení Bertelsmannova transformačního indexu mezi roky 2006 až 2024

(Zdroje: Transformation Atlas, 2024)

³ Political Transformation. BTI [online]. 2022 [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: https://bti-project.org/en/index/political-transformation?fbclid=IwAR3PuUuy7xMasseiyKqDxaJp6SgE4iq4mAoP2nw4Q8KBq_Ycsu0HAfxXiKc

Při pohledu na graf vyvstávající z dat BTI je na první pohled patrná jedna věc, a to že do roku 2010 byla měřená míra demokracie v Maďarsku na první pohled stabilní. Maďarsko v tu dobu, dle BTI, bylo považováno za tzv. „konsolidovanou demokracii“. Od roku 2010, kdy se vlády v Maďarsku ujal Fidesz, však můžeme zaznamenat postupnou klesající frekvenci demokracie. Z dat získaných v roce 2014 můžeme následně vyčíst, že se bodové hodnocení maďarské demokracie začalo pohybovat pod hranicí „konsolidované demokracie“, a Maďarsko tak má dle BTI od té doby status „nedostatečné demokracie“, který si uchovává i v dalších letech. Tento druh demokracie se dle BTI vyznačuje: dodržování občanských svobod, spravedlivé volby, objevují se zde prvky politického tlaku na média, soukromý sektor i státní aparát, dochází zde k celkovému oslabení demokracie. Při posledním měření z roku 2024, i přes stále klesající míru demokracie, si Maďarsko stále udržuje ten samý status, pomalu se však blíží k bodové hranici „velmi nedostatečné demokracie“.

Pro podrobnější pohled na maďarskou demokracii zde využijeme také data z Indexu demokracie z britského deníku *The Economist*. Index z tohoto deníku má sice jiné parametry a hodnocení než index od BTI, my zde však provedeme pouze zkrácenou komparaci, jak jednotlivé indexy pohlíží na demokracii. Pro naše účely využijeme aktuální data z roku 2023, kdy *The Economist* ve svém každoročním měření míry demokracie Maďarsku přisoudil 50 místo ze 167 možných, a označil ho tak za zemi s „chybnou demokracií“, ta může být považována za ekvivalent „nedostatečné demokracie“ od BTI. „Chybná demokracie“ se vyznačuje obdobnými prvky jako její protějšek od BTI, jsou zde však přesněji definované problémy tohoto druhu demokracie, mezi něž například patří potlačování politické opozice, potlačování kritiky a nedostatečná politická kultura. (Economist Intelligence, 2023)

Při pohledu na obě tyto analýzy, i když obě s rozdílnou metodikou výzkumu, se nám zde jeví shoda při pohledu na stav maďarské demokracie. V tomto konkrétním případě obě analýzy shodně popisují Maďarsko jako zemi, ve které politický režim stále dodržuje základní demokratické prvky, a to hlavně občanské svobody a spravedlivé volby. Ty jsou však ohroženy nedemokratickým počínáním politického aparátu v zemi. Toto počínání obsahuje v našem konkrétním případě zejména destabilizaci demokratických institucí, mezi něž patří např. justice, státní aparát a médiám, vše však probíhá v nízké míře, a proto se stále ještě nejedná o politický režim „autokracie“ (European Center for Populism Studies).

Výsledky z obou indexů demokracie mluví jasně, jsou však v rozporu s prohlášením, které uvedl v roce 2022 Evropský parlament. Jak již bylo zmíněno v kapitole 5.1, ten prohlásil Maďarsko za „hybridní režim volební autokracie“. Proč tomu tak však je, když se 2 z nejuznávanějších indexů demokracie shodly na jiném pojmenování tohoto politického režimu? Tuto otázku nám pomohou objasnit možné faktory, které by samotný základ demokracie v Maďarsku mohly ohrožovat, a které vedly Evropský parlament k takovému závěru.

5.2.1 Populismus

Slovo populismus jsme již v této práci několikrát zaznamenali, a to jak ve spojení s extrémně pravicovou stranou Jobbik, tak i jako označení „ekonomický populist“ pro Viktora Orbána. Proč jsme však zařadili populismus mezi možné faktory ohrožující demokracii?

Pro slovo populismus neexistuje jednoznačná definice či teorie, která by dokázala popsat jeho celistvost. Můžeme však s jistotou říci, že v rámci myšlenkového i ideového východiska populismus vždy pracuje s pojmy „lid“ a „elity“. Ze slova lid, latinsky „*populus*“, vychází poté samotný název populismus. (Kubát; Mejstřík; Kocián, 2016) Dle Müllera (2017, s. 16–17) existují 3 kritéria, která by nám měla pomoci rozeznat tento přístup v politice, kdy budeme moci politické aktéry označit za populistické. První kritérium značí vymezování se vůči pluralismu, populisté totiž tvrdí, že jen oni zastupují lid, a nejen nějakou část, ale celých 100 %. Další kritérium je to, že jejich zastupování lidu je vždy výrazně morální, a své protivníky často označují za nemorální, až zkorumpované. Tím znehodnocují často jejich legitimitu. Jako poslední kritérium Müller uvádí častou kritiku elit. Spojením těchto kritérií nám de facto populismus značí, že se jedná o jakousi formu „politiky identity“, která dle jejich měřítek představuje 100 % občanů, což může přinášet eventuální ohrožení demokracie, protože: „*Demokracie vyžaduje pluralismus a uznání, že je třeba nalézt spravedlivé podmínky vzájemného soužití jakožto svobodní, rovnocenní, ale také nezaměnitelně rozmanití občané. Myšlenka jednoho homogenního, autentického lidu je fantazie,...*“ (Müller, 2017, s. 17) Ohrožení také může představovat skrze jeho postoje k politickým protivníkům, které prezentují jako nepřátele lidu (Müller, 2017, s. 17).

Pokud se populisté dostanou k moci v zemi, můžeme pozorovat 3 zřetelné rysy jejich vlády, mezi něž patří: ovládnutí státního aparátu, silná korupce a „masový

klientelismus“ (Müller, 2017, s. 53). „Masový klientelismus“ zjednodušeně řečeno značí: „směna materiálního prospěchu nebo byrokratické přízně za politickou podporu občany, kteří se stanou „klienty“ populistů“ (Müller, 2017, s. 53) Všechny tyto techniky navozují dojem, že se populisté u moci vždy snaží „zabrat“ celý stát, přesně tento model vlády je patrný dle mnohých expertů a politiků i v Maďarsku. Fidesz, jak již víme, jako jednu z prvních změn po nástupu do vlády transformoval zákon o státní správě, kam mohl posléze jednoduše dosazovat lidi podporující jejich vládu, omezil částečně nezávislost soudních dvorů. V neposlední řadě postupně začal ovládat i přebírat mnohá, do té doby nezávislá, média v celém Maďarsku, která byla také obsazena provládními pracovníky, a která by měla od té doby neměla poškozovat zájem státu a vlády. Všechny tyto praktiky jsou však vždy podle rysů populismu morálně ospravedlněny, zaštitují se tak reprezentací vůle lidu a vlastenectvím. (Müller, 2017, s. 5254) Viktor Orbán sám často v svých projevech využívá populistickou rétoriku, kdy hovoří o sobě i Fideszu jako o straně „všech Maďarů“ (Balík, 2023).

V praxi však populistické strany i vlády, stejně jako v případě Maďarska, dělají kompromisy, mezi něž patří tvorba koalic s jinými stranami, nebo mírnější rétorika o výsadním zastupování obyvatel. Možná proto nedochází povětšinou v těchto zemích k úplnému zrušení voleb, i přes to, že by populisté mohli argumentovat tím, proč mít volby, když oni jsou jedinými pravými zástupci obyvatel a své politické soupeře pokládají za legitimní. Ztrátou voleb by mohlo také dojít k určité ztrátě státní prestiže a hmotné pomoci ze zahraničí. (Müller, 2017, s. 56)

5.2.2 Zklamání z demokracie po pádu socialismu

Jeden z faktorů ovlivňující viditelný úpadek demokracie v Maďarsku může být fakt, že změna režimu a nástup demokracie po roce 1989 nenaplnil očekávání maďarských občanů. Podle studie od maďarského politologa Bíro-Nagyho (2017), valná většina Maďarů sice uznává potřebu demokracie v zemi, vyjadřují však stále častější kritiku a skepticismus vůči jejímu fungování. Zde může být hlavním problémem špatné vyložení termínu „demokracie“ od maďarských občanů. Ti si, dle provedených výzkumů, ztotožňují demokracii především s finančním rozvojem, existenčním zabezpečením, svobodou a participací. Po roce 1989 došlo v maďarské ekonomice však k zásadním změnám, mezi které patřil posun od plánovaného k tržnímu hospodářství, privatizace státního majetku a nárůstu počtu soukromých firem. Tyto změny měly za následek nárůst nezaměstnanosti a prohubování sociálních rozdílů. Díky tomu se projevila mezi občany

touha po státní intervenci, na kterou valná část spoléhala jako na hlavní pilíř zlepšení jejich života, a kterou obyvatelé brali jako jednu z výhod bývalého socialistického režimu. (Bíro-Nagy, 2017)

Během roku 1995 proběhl v Maďarsku průzkum, který měl za úkol zjistit spokojenost obyvatel s nově nastoleným politickým režimem a nástupem demokracie. Tento průzkum potvrdil to, že občané nebyli s výší jejich životní úrovně a jejich příjmů spokojeni. 51 % respondentů odpovědělo, že byli více spokojeni se socialistickým režimem. V roce 2000 provedl maďarský výzkumný ústav Tarki další průzkum, ve kterém dával respondentům otázky o tom, který režim podle nich způsobil v Maďarsku více škod, kdy pouze 20 % souhlasilo, zbylých 50 % si to naopak myslelo o režimu novém. Postupem let se začal trend postupně obracet, roku 2014 Tarki provedl další výzkum s otázkou, zda se změna režimu vyplatila, kde už 47 % respondentů naopak uvedlo, že ano. Nesouhlasných ohlasů však bylo stále dost, a to zhruba 40 %, kdy 15 % respondentů v hlasování nevidělo mezi režimy žádný rozdíl. I přes postupné otáčení trendu spokojenosti s demokratickým režimem se v těchto průzkumech může jevit tendence maďarských občanů podporovat spíše režim, který jim zajistí materiální zabezpečení, ekonomickou prosperitu a práci, než režim zajišťující základní svobody, jako např. svobodu slova. (Bíro-Nagy, 2017)

Studie prohlašuje: „...rostoucí nerovnost a rostoucí a ignorované sociální napětí mohou podkopat základy demokracie a podnítit vzpouru proti elitě, která zase může připravit půdu pro další pokrok antiestablishmentové síly, které mají vyhlídku na vymýcení status quo.“ (Bíro-Nagy, 2017) Tímto studie poukazuje na možnou situaci, která se tím samým způsobem udála v Maďarsku, kdy nevyhovující socio-ekonomický stav využil Fidesz k upevnění své moci, a která by mohla být do budoucna novým trendem ústupu demokracie i v ostatních zemích (Bíro-Nagy, 2017).

5.2.3 Viktor Orbán a neliberální demokracie

Dalším faktorem, kteří mnozí kritici označují jako ohrožení demokracie v Maďarsku, je premiér Viktor Orbán se svým pojetím neliberální demokracie. Vše začalo po jeho jmenování na post premiéra v roce 2010, kdy v jednom ze svých projevů prezentoval svým krajanům odklon od liberálního směru politiky. Dle jeho slov liberalismus prosazoval doposud pouze sobecké zájmy nevládních elit, kdežto nová neliberální politika bude moci konečně začít plnit skutečné potřeby a zájmy maďarských občanů. (Bíro-Nagy, 2017)

V Orbánově pojetí neliberální demokracie ji můžeme chápat jako soubor politických a socio-ekonomických cílů. Fidesz v čele s Orbánem chtějí vytvořit v Maďarsku takovou společnost, kde bude vždy upřednostňován člověk pracující, a společnost, kde je vždy podpořena co nejvyšší zaměstnanost, s omezeními pro ty, kdo budou odmítat účast v pracovního procesu. (Bíro-Nagy, 2017) Podle expertů jeho inspirací pro budování neliberální demokracie v Maďarsku byly země jako Rusko, Čína a Turecko, kde se dle Bíro-Nagyho objevují prvky: „...*vysoké společenské disciplíny spojené s nízkou mírou veřejného nesouhlasu.*“ (Bíro-Nagy, 2017)

Další znaky, které jsou typické pro neliberální demokracii, můžeme během let spatřovat v právě politice Fideszu. Mezi tyto znaky patří zejména upevňování vlastní moci pomocí postupného odstraňování kontrolních orgánů výkonné moci, a posléze hlavně ignorování a odstraňování opozičních intervencí vůči vládě. Eliminaci jakéhokoliv zásahu od opozice a kontrolních orgánů vláda během let zajistila především dosazením provládních zaměstnanců do médií a mnohými změnami zákonů a ústavy. (Bíro-Nagy, 2017) Všechna tato opatření Orbánovy vlády velmi silně koresponduje s původní představou neliberální demokracie od Fareeda Zakarii, tedy že: „*v neliberálních demokraciích politická moc stále více centralizuje, zatímco svoboda lidí je současně narušována. V závislosti na stupni centralizace se může charakter neliberální demokracie pohybovat od „téměř liberální“ až po „otevřeně autokratickou“*“ (Bíro-Nagy, 2017)

5.3 Hybridní režim

Časté označování Maďarska za formu hybridního režimu může mít v jádru své opodstatnění, minimálně ve formě možného postupného přetváření v tento druh politického režimu. Americká nevládní organizace *Freedom House*, která po celém světě taktéž každoročně měří a hodnotí míru občanských svobod, politických svobod a demokracie, zastává ve svých výročních zprávách totožný názor jako Evropský parlament. (Végh, 2023) Při svém posledním měření z roku 2023 tato organizace označila maďarský režim za: „*přechodný nebo hybridní režim*“, kdy tento druh režimu popisuje jako: „*Země, které získávají toto skóre, jsou typicky volební demokracie, kde jsou demokratické instituce křehké a kde existují značné problémy s ochranou politických práv a občanských svobod.*“ (Végh, 2023)

Hybridní režim má obvykle tu zvláštnost, vyplývající již z názvu, že se jedná o režim na pomezí dvou od sebe zcela odlišných režimů, což by v případě Maďarska odpovídalo režimům demokracie a autoritářství. Takovýto režim se většinou v mezinárodním měřítku prezentuje jako demokracie, ovšem ve skutečnosti se jedná o režim s autoritářským přístupem. Dále se tento režim vyznačuje tím, že vládnoucí strany obvykle manipulují jak informacemi předkládanými veřejnosti, ať už se jedná o média či oficiální vládní prohlášení, tak se samotnými volbami. Volby se v tomto režimu obvykle tváří zcela legitimní a demokratické, ve skutečnosti zvolení kandidáti v takovýchto volbách nejsou ti, kdo skutečně stojí za politickými rozhodnutími v dané zemi. Dochází zde také častěji k úpravě nebo změnám zákonů a institucí ve prospěch vládnoucí většiny, potažmo jedné strany. (Brooker, 2013) Často v takovýchto režimech pozorujeme i formu útlaku a zastrašování, to se může projevit zejména při volbách, kdy mohou být občané podporující opozici zastrašování ztrátou zaměstnání, vydírání, nebo zde může docházet často k úplnému zapření opozice v médiích. Takovéto represe jsou většinou hlavní příčinou ústupu a podkopávání demokratických hodnot a svobod, které následně v takovýchto zemích vedou k jejich označení za hybridní režim. (Gervasoni, 2018)

Maďarský politický systém pod vedením premiéra Viktora Orbána a jeho strany Fidesz, je takto označován často právě proto, že vykazuje známky hybridního režimu, mezi které patří omezování svobody médií, dominance jedné strany na úkor opozice a v poslední době nejviditelnější, omezování práv menšin. Vláda přijala zákony, které omezují práva menšin a občanské svobody, včetně zákonů o imigrantech, které byly kritizovány za jejich tvrdý postoj. (Holmes; Millman, 2024)

5.4 „Orbánismus“

Pojmenování politického režimu v Maďarsku se může jevit velmi matoucí. Viktor Orbán hovoří o nastolení neliberální demokracie, přitom jeho dlouholetá vláda Fideszu jeví zcela viditelné prvky populismu. V publikaci od Müllera (2017) se však populismus a neliberální demokracie v mnoha bodech rozcházejí, a zaznívá zde názor, že populismus poškozují samotnou podstatu demokracie, a to i té neliberální.

Na druhé straně je zde stanovisko Evropského parlamentu a organizace *Freedom House*, kteří naopak Maďarsko popisují jako zemi s hybridním režimem. Toto pojmenování režimu se rozcházejí jak s předešlými pojmenováními, tak i s výsledky indexů

demokracie. Index demokracie od deníku *The Economist* pojmenovává země jako „hybridní režimy“ až od 90. místa, kdy Maďarsko se drží na 50. místě. (Economist Intelligence, 2023)

Proč tomu tak tedy je? Odpovědí v tomto případě může být právě pojetí pojmu „neliberální demokracie“, kterou se Viktor Orbán a Fidesz v Maďarsku snaží nastolit. Jak již víme, Zakaria popisuje charakter neliberální demokracie jako velmi proměnlivý, a to hlavně v závislosti na míře centralizace politické moci v zemi. Toto je náš případ, kdy se různé instituce, experti i Evropský parlament nemohou de facto shodnout, zda demokracie v Maďarsku přijímá spíše neliberální nebo autokratický charakter. Evropský parlament své prohlášení obhajoval tím, že v Maďarsku jsou vidět prvky autoritářského vedení země spojené s rostoucí korupcí a již několikrát zmíněným populismem. Toto jejich stanovisko může podpořit i fakt, že na indexech demokracie je vidět v případě Maďarska spíše klesající trend demokracie, který je mnohdy na hraně jejich stávajícího pojmenování. Tím by se dalo vysvětlit i časté označení za hybridní režim, který se pohybuje na hraně mezi demokracií a autoritářstvím, a který je právě často s „neliberální demokracií“ ztotožňován. (Müller, 2017)

Přesto Evropský parlament a Evropská Unie prozatím všechny volby od roku 2010 bere jako legitimní. Zdůrazňují však možné sankce a snížení finančních prostředků vyčleněné pro Maďarsko, pokud nastane soustavné a plánované poškozování hodnot EU. (Iantbelidze, 2022)

Různí političtí teoretici i samotní politici se obávají, že v případě Maďarska samotná demokracie pomáhá utvářet čím dál větší hrozbu majoritního vládního systému. Demokracie totiž dle mnohých teoretiků vyžaduje rovnoměrné rozdělení moci mezi „lid“, aby zde docházelo k dodržování politické rovnosti. V modelu, kdy však vládne nějaké politické uskupení s podporou větší než 51 %, se tato většina už může sama prohlásit za „lid“. Tímto zde může docházet k obětování zájmu menšin ve jménu „lidu“, čímž vzniká jakási forma „tyranie většiny“. Právě tento model mnozí spatřují i v Maďarsku. (Heywood, 1994, s. 259)

Z důvodu takto složitěho pojmenování toho, jaký politický režim v Maďarsku panuje, se někdy používá uměle vytvořený termín pro zdejší režim, a to „orbánismus“ nebo „venkovský orbánismus“. „Orbánismus“ není sice celosvětově uznaným politickým režimem, mezi politology a jeho uživateli je však užíván jako popis režimu, kde Fidesz,

v čele s Orbánem v Maďarsku ve svých politických procesech uvádí v platnost jejich populistické vize a praktiky. Také se snaží o politickou polarizaci venkovských obyvatel od obyvatel větších měst, především díky ovládnutí médií, a to z jednoho prostého důvodu. V těchto regionech, kde jsou mnohdy horší životní podmínky a pracovní trh, bylo doposud daleko snazší pomocí médií ovlivnit názor občanů, a využít tak jejich podpory při volbách. Dle průzkumů zhruba 40% obyvatel v Maďarsku žije v menších městech a vesnicích v okrajových regionech země. Při posledních volbách v roce 2022 to byli právě voliči z venkova, kteří masivně podpořili Fidesz v parlamentních volbách. Díky postupnému ovládnutí médií si na venkově díky tomu může budovat image venkovského člověka a tím přímo provádět stigmatizaci vládní opozice. Z posledních průzkumů však začíná být patrné, že i tato podpora z řad venkova začíná mírně klesat. (Iantbelidze, 2022)

Závěr

Bakalářská práce se zabývala otázkou politického a demokratického stavu Maďarska, které si prošlo od roku 1989 do současnosti četnými proměnami. Čtenáři tuto problematiku zkoumali jak skrze pohled historický, získaný z odborných článků a politicko-historických publikací, tak pomocí Bertelsmannova transformační indexu a Indexu demokracie od britského deníku *The Economist*. Pomocí těchto ukazatelů a informací se práce snažila opovědět na otázky: „Jak se po pádu socialistického režimu vyvíjela demokracie v Maďarsku, a jak tím byl ovlivněn stav a podoba zdejšího politického režimu?“.

Práce se na tyto otázky snažila odpovědět v 5 kapitolách, kdy se během prvních 4 kapitol práce zabývala výhradně výčtem a podrobným popisem historických reálií v Maďarsku, a to vše v časovém horizontu od roku 1989 do roku 2024. V první kapitole jsme se seznámili nejdříve se stavem, ve kterém se nacházelo po pádu socialistického režimu nejen Maďarsko, ale celá střední Evropa. Představili jsme si zde nově vznikající demokratický režim i politické subjekty, které během let určovali směr, kterým se Maďarsko vydávalo.

Druhá kapitola popisovala stranu Fidesz, politickou stranu, která určuje směřování maďarské politiky dodnes. Nejprve se čtenáři dozvěděli něco o samotné historii strany a o jejích začátcích v politice po roce 1989. Poté mohli poprvé nahlédnout na popis maďarského politika Viktora Orbána, jehož osoba je silně spjata s celkovým tématem celé této bakalářské práce.

Třetí kapitola čtenáře uvedla do období v letech 2002 až 2010, kdy se v Maďarsku opět vlády ujaly liberálně socialistické strany MSZP a SZDSZ. Kapitola se zabývala především jejich snahou o zvládnutí klesající životní úrovně v Maďarsku a ekonomické krize během let 2006–2010, která s sebou přinesla nástup silící populistické ideologie a praktik, viditelných zejména u pravicových stran jako Jobbik a Fidesz.

Čtvrtá kapitola popisuje období od roku 2010 do roku 2024, tedy období vlády Fideszu v čele s Viktorem Orbánem. Tato kapitola nastínila čtenářům pohled na jejich populistický styl vlády, kdy Fidesz postupně upevňoval během let své mocenské postavení, k čemuž využil změnu ústavy a volebního zákona, obsazování provládních zaměstnanců do soukromého i státního sektoru, ovládnutí médií a „útlak“ opozice a kritiků

právě skrze média. Tyto metody mohli čtenáři velmi viditelně pozorovat během popisu 14 let nepřetržité vlády Fideszu, kdy je Fidesz dokázal využívat ve svůj prospěch jak při migrační krizi a covidové pandemii, tak při různých skandálech z řad členů jejich strany. Konec kapitoly byl věnován popisu a přiblížení osobnosti Viktora Orbána, aby byly pro čtenáře v další kapitole pochopitelnější jeho motivy a politická rozhodnutí.

V poslední kapitole bylo čtenářům nejprve představeno stanovisko Evropského parlamentu a jeho pojetí maďarského politického režimu. Následně práce využila Bertelsmannův transformační index, který byl v této práci stěžejní, spolu s Indexem demokracie od britského deníku *The Economist*. Pomocí grafu od BTI byla následně představena křivka vývoje demokracie v Maďarsku. Při porovnání s Indexem demokracie od deníku *The Economist* došlo k částečné shodě, kdy se oba indexy shodly na klesajícím trendu demokracie trvajícím zhruba 14 let. Režim v Maďarsku indexy shodně pojmenovaly jako nedostatečnou/chybnou demokracii, a to z důvodu shodnosti jednotlivých prvků těchto demokracií, a pomohly nám tak zodpovědět první část otázky týkající se vývoje demokracie v Maďarsku. Klesající vývoj demokracie vycházející z dat BTI a *The Economistu* pak práce podpořila faktory, které mohly její postupný úpadek od roku 2010 ovlivnit.

Co se týče zodpovězení otázky, o jaký druh politického režimu se v Maďarsku jedná, tak zastávám po zamyšlení nad obsahem své práce hledisko těch, kteří označují režim v Maďarsku jednoduše jako „orbánismus“, neoficiální název zmíněný v poslední podkapitole. K tomuto názoru jsem došel z toho důvodu, že dle mého zkrátka není možné se jednomyslně shodnout, o jaký režim se v Maďarsku skutečně jedná. Naprosto chápu skeptické postoje Evropského parlamentu, který možná právem označuje Maďarsko za formu hybridního režimu s autokratickými prvky, kdy se za hybridní režim dá považovat cokoli, co nelze přesně definovat buď jako demokracii, autokracii, nebo nějakou z jejich forem, což může být i případ Maďarska. Maďarsko však díky svérázným postojům Viktora Orbána, který sice celému světu prezentuje „neliberální demokracii“, která však obsahuje jak prvky autoritářské, tak populistické, prezentuje režim, který si chce i přesto zachovat demokratického ducha.

Seznam použitých zdrojů a literatury

1) Odborná literatura

- BALÍK, Stanislav. Bytostný vlastenec Viktor Orbán. Žďár nad Sázavou: Bodyart Print, 2023. ISBN 978-80-88615-10-1.
- BARTOŠ, Adam B. Maďarský zázrak: jak Viktor Orbán zachraňuje Maďarsko. Národovecká knihovnička. Tábor: Knihy ABB, 2020. ISBN 9788088385080.
- BENDA, Lukáš. Maďarská socialistická strana. In: Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír (eds.): Rudí a růžoví: transformace komunistických stran. Sborníky. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-2990-0.
- BROOKER, Paul. Non-Democratic Regimes (Comparative Government and Politics, 2). New York: Red Globe Press, 2013. ISBN 978-1137305794.
- FIALA, Petr a HERBUT, Ryszard. Středoevropské systémy politických stran: Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003. ISBN 80-210-3091-7.
- GERVASONI, Carlos. Hybrid Regimes within Democracies: Fiscal Federalism and Subnational Rentier States, pp. I - II. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. ISBN 978-1316510735.
- HEYWOOD, Andrew. Politické ideologie: Andrew Heywood ; [s prologem Andrewa Gambleho ; z anglického originálu ... přeložil Vladimír Drábek]. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-10-6.
- KUBÁT, Michal; MEJSTRÍK, Martin a KOCIAN, Jiří (ed.). Populismus v časech krize. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3439-5.
- MÜLLER, Jan-Werner. Co je to populismus? Přeložil Markéta HOFMEISTEROVÁ. Praha: Dybbuk, 2017. ISBN 978-80-7438-183-6.
- PRAŽÁK, Richard. Maďarsko. Stručná historie států. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-7277-269-4.
- STRMISKA, Maxmilián. Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-038-0.
- WITTENBERG, Jason. Crucibles of Political Loyalty - Church Institutions and Electoral Continuity in Hungary. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. ISBN 9780511510465.

2) Odborné časopisy a studie

- BENDA, Lukáš. Systém politických stran v Maďarské republice. Politologický časopis. Brno: Masarykova Univerzita, 1998. roč. 5, č. 4, s. 366-391, ISSN 1211-3247.
- VÁRNAGY, Réka. Hungary: Political Developments and Data in 2021. European Journal of Political Research Political Data Yearbook [online]. 2022, 61(1), 206-

213 [cit. 2024-03-13]. ISSN 2047-8844. Dostupné z: doi:10.1111/2047-8852.12380

3) Internetové zdroje

- BÍRÓ-NAGY, András. Illiberal Democracy in Hungary: The Social Background and Practical Steps of Building an Illiberal State. CIDOB [online]. 2017 [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: https://www.cidob.org/ca/articulos/monografias/illiberals/illiberal_democracy_in_hungary_the_social_background_and_practical_steps_of_building_an_illiberal_state
- BOZOKI, András. The Hungarian Shock: Transition from Democracy? Transit online [online]. 2011 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://www.iwm.at/transit-online/the-hungarian-shock-transition-from-democracy>
- Country profiles. European Union [online]. [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_en
- Democracy Index 2023. Economist Intelligence [online]. 2023 [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy-Index-2023-Final-report.pdf?version=0&mkt_tok=NzUzLVJJUS00MzgAAAGRwnyFRi5P85as0sdFrIDRuf3uwdFMzawWJEzCpwKxKpviAeTw5F2qJE0XiHRsZ0_E0kA89DHEFoBD6BGBQy_YnjrXjylTcRfNeqizneTeSX8ekw
- DIZIKES, Petr. How the debt crisis of 2008-09 fueled populist politics. MIT News [online]. 2022 [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://news.mit.edu/2022/hungary-debt-crisis-populist-0616>
- Flawed/Defective Democracy. European Center for Populism Studies [online]. [cit. 2024-03-22]. Dostupné z: <https://www.populismstudies.org/Vocabulary/flawed-defective-democracy/>
- GRIČOVÁ, Andrea; SVITÁK, Matěj. Maďarská prezidentka odstupuje. Po kritice za milost muži, který kryl zneužívání dětí. ČT24 [online]. 2024 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/madarska-prezidentka-odstupuje-po-kritice-za-milost-muzi-ktery-kryl-zneuzivani-deti-345924>
- HOLMES, Kristen a Andrew MILLMAN. Trump praises ‘fantastic’ Viktor Orbán while hosting Hungarian autocrat at Mar-a-Lago for meeting and concert. CNN Politics [online]. 2024 [cit. 2024-03-22]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2024/03/08/politics/trump-orban-mar-a-lago/index.html>
- HOSENSEIDLOVÁ, Petra. Maďarský parlament zvolil prezidentem předsedu ústavního soudu Sulyoka. ČT24 [online]. 2024 [cit. 2024-03-22]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/madarsky-parlament-zvolil-prezidentem-predsedu-ustavniho-soudu-sulyoka-346486>
- Hungary - Overall Results. Transformation atlas [online]. 2024 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://atlas.bti->

project.org/1*2022*CV:CTC:SELHUN*CAT*HUN*REG:TAB?fbclid=IwAR051cf_n7s7f5eqSWhYhX0bhkIx7EkYi4WcMoGw2TAtGCMiHb7X_UCK7zQ

- IANTBELIDZE, Erekle. RONDELI FOUNDATION “Rural Urbanism”- Polarization as a determinant for Hungary's political future. Rondeli Foundation [online]. 2022 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://gfsis.org.ge/blog/view/1443>
- KEJLOVÁ, Tamara; MUSIL, Adam. Maďarští poslanci dali Orbánovi právo vládnout dekrety. Časová neomezenost vzbuzuje obavy. ČT24 [online]. 2020 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/madarsti-poslanci-dali-orbanovi-pravo-vladnout-dekrety-casova-neomezenost-vzbuzuje-obavy-52460>
- KUCER, Maxim. Cestovatelský průvodce. Infoglobe.cz [online]. 2008 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20091227190728/http://www.infoglobe.cz/cestovatel-sky-pruvodce/historie-madarska>
- Methodology. BTI [online]. 2022 [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://bti-project.org/en/methodology?fbclid=IwAR3w68SF7W14opf0DAkF278D1y6Yigida-BU0tYv4Lt129DwIun1mjSbp-Y>
- Methodology. BTI [online]. 2022 [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://bti-project.org/en/methodology?fbclid=IwAR3w68SF7W14opf0DAkF278D1y6Yigida-BU0tYv4Lt129DwIun1mjSbp#Democracies%20and%20autocracies>
- MEPs: Hungary can no longer be considered a full democracy. News European Parliament [online]. 2022 [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220909IPR40137/meps-hungary-can-no-longer-be-considered-a-full-democracy>
- MUDDE, Cas. The 2014 Hungarian parliamentary elections, or how to craft a constitutional majority. The Washington Post [online]. 2014 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2014/04/14/the-2014-hungarian-parliamentary-elections-or-how-to-craft-a-constitutional-majority/>
- NATO member countries. North Atlantic Treaty Organization [online]. 2024 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm
- NOVÁK, Libor. Orbán kývnuł na přelomovou dohodu pod čtyřmi podmínkami. Peníze Maďarů jsem vybojoval, prohlásil. Eurozprávy.cz [online]. 2024 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/zahranicni/orban-kyvnuł-na-prelomovou-dohodu-pod-ctyry-podminkami-penize-madaru-jsem-vybojoval-prohlasil.fnm8u1ky>
- O'DWYER, Conor; Stenberg, Matthew. CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS. Government and Opposition , Volume 57 , Issue 3. Cambridge [online]. 2021 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: https://www.cambridge.org/core/journals/government-and-opposition/article/locallevel-democratic-backsliding-the-consolidation-of-aspiring-dominantparty-regimes-in-hungary-and-poland/7ECFDED9602D143D7433646802A38329?fbclid=IwAR16fzzK-zmwnX-GzPkr32e4G-enrBlz-oJ0IFhX43HThM13T1U_KLnCLI0

- Parliamentary parties 2022. Hungarian National Assembly [online]. 2022 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://www.parlament.hu/en/web/house-of-the-national-assembly/parliamentary-parties>
- Political Transformation. BTI [online]. 2022 [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: https://bti-project.org/en/index/political-transformation?fbclid=IwAR3PuUuy7xMasseiyKqDxaJp6SgE4iq4mAoP2nw4Q8KBq_Ycsu0HAfxXiKc
- STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV, ÚSTAV ZDRAVOTNICKÝCH INFORMACÍ A STATISTIKY ČR. COVID-19: úvod, inkubační doba, původce a sezónnost onemocnění. NZIP [online]. 2024 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/447-covid-19-zakladni-informace>
- STEIN, Dominik. Migrační krize v číslech. Do Evropy stále proudí nejvíc Syřanů a Afghánců, na třetím místě je ale změna. Lidovky [online]. 2020 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/migracni-krize-v-cislech-do-evropy-stale-proudi-nejvic-syranu-a-afghancu-na-tretim-miste-je-ale-zmen.A200831_184815_In_zahranici_ele
- SULOVSKÁ, Lucie. Viktor Orbán a revoluce u volebních uren. Kontexty [online]. 2020 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://casopiskontexty.cz/male-vitezstvi-male-zmeny-velke-vitezstvi-velke-zmeny/>
- SVITÁK, Matěj. Orbán se pokouší budovat neliberální demokracii. Chladným u toho nechává jen málokoho. ČT24 [online]. 2022 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/orban-se-pokousi-budovat-neliberalni-demokracii-chladnym-u-toho-nechava-jen-malokoho-24635>
- ŠEDO, Jakub. PARLAMENTNÍ VOLBY V MAĎARSKU 2002. Muni Journals [online]. 2002 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/3922/5361>
- VALENTINYI, Akos. The Hungarian crisis. VOXEU [online]. 2012 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://cepr.org/voxeu/columns/hungarian-crisis>
- Választörténet - 1994. VoksCentrum [online]. 2007 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20070929092620/http://www.vokscentrum.hu/valasz/egyeb.php?mszkod=112701&evvalaszt=1994&jny=hun>
- VÉGH, Zsuzsanna. Hungary. Freedom House [online]. 2023 [cit. 2024-04-03]. Dostupné z: https://freedomhouse.org/country/hungary/nations-transit/2023?fbclid=IwAR2OIBxn5q0_XP3acZsxa_pSRP6bifADGM3GM-yM5zEdC8hJLzCCxnaqrAE_aem_AahFaXOk4GpIToFG2ZF1EsBceSqcigYfdRZMzLx60JPpyahZ0tSvPOLikaMPryXCvN5XLpv9K6Qtiqhue0bRhve8
- VRLÁK, Marek. Maďarsko dopočítalo výsledky voleb. Orbán obhájil ústavní většinu. ČT24 [online]. 2014 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/madarsko-dopocitalo-vysledky-voleb-orban-obhajil-ustavni-vetsinu-329696>
- WALLER, Luke. VIKTOR ORBÁN. Politico [online]. 2015 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/list/politico-28/viktor-orban/>